

Ünnep

SZERKESZTI: WERNER KRISZTINA

Gyerekkoradalmárok

A fiatalok bátorságához hozzájárult, hogy szovjet partizánfilmekben nőttek fel, mert ekkor mást nem játszottak a mozikban. Ezekben a hősök még gyerekekfejjel szálltak szembe a náci megszállókkal.

Szabó bácsi sofőrből lett a felkelés egyik vezetője, az ellenálló Tóth Ilona a vád szerint gyilkolt. Az ifjú Mansfeld Péter pedig a szabadságért harcolók szimbólumává vált, miután részt vett a forradalomban. A történészek inkább az 1956 utáni megtorlások mártírjaként, mint tudatosan küzdő hősként emlékeznek rá, annak ellenére, hogy története nem tabu már a rendszerváltás után. Az biztos, hogy a hazáért és a szabadságért vívott küzdelme máig példaértékű.

FORRADALOM KISS TÍMEA

A fővárosi Széna téren járunk, 1956-ot írunk. Szabó bácsi, az ellenálló csoport parancsnoka már vagy harmadjára küld ha-za egy tizenöt éves forma fiút. Ő makacskodik, végül kap feladatot, egy utánpótlást és gyógyszert szállító autó volánja mögé ültetik. Persze még jogosítványa sincs, hogy is lenne. Még csak ipari tanuló, de tenni akar a hazájáért. Most ugorjunk egyet az időben. Az ellenállás elbukik, de a fiú még mindig hisz a szabadságban. Néhány évvel később pár társával megkísérli újjászervezni a forradalmat. Fegyvere-

» Mansfeld Péter a forradalom tiszta céljai mellett kötelezte el magát. 56-ban és 58-ban is úgy képviselte a forradalmat és fordult szembe a Kádár-rendszerrel, ahogy azt csak kevesen tették volna meg.

Bencsik Péter

ket akartak szerezni tervük-höz, egy rendőrt el is rabolnak. Tetten érik őket, de az akkor már lassan nagykorú fiú az íté-
szek előtt is kiáll magáért, a forradalom és a szabadság esz-
méjéért. Peréből koncepciók el-
járás lesz, a fiúból mártír. A mártírból a rendszerváltás után hős, a hősből legenda. Ez Mansfeld Péter története.

RENŐRT RABOLTAK

Valójában azért lett nevezetes Mansfeld figurája, mert társai-
val 58 februárjában elraboltak egy rendőrt, és további fegyve-
reket akartak szerezni, ame-
lyekkel újra kirobbantották volna a forradalmat. Az akkori nyomozók előtt egy terrorban-
da képe bontakozott ki, akik pénzhez akartak jutni, és a rendőrt meggyilkolását is tervezték. Így lett koncepció per

ad ügyből. A legenda szerint ezek után ítélték meg gyerek-
ként halálra Mansfeldet, de az ítélet végrehajtásával vártak, hogy betöltse a 18. életévét.

– Ez csak mítosz, hiszen az akkor érvényes törvények szer-
int már 16 évesen halálra íté-
lhetők, és végre is hajthatták rajta a büntetést. Ugyan 56-ban még csak 15 és fél éves volt, de nem ezért, hanem az 58-as tetteiért vonták felelősségre a bíróság előtt és küldték a vesztőhelyre törvé-
nyesen, a „népi rend ellen el-
követett” tetteiért Mansfeld Pé-
ter. – Ehhez képest még az „el-
rabolt” rendőr, Vekerdy Elek is a fiú mellett tanúskodott, mert látta, hogy ifjonti hévből fe-
nygegették meg, és nem vette „elra-
bóit” komolyan. Pláne amikor el-
engedték, és bú-
csúzóul cigarettával is megkínálták – folytatta a Sze-
gedi Tudomány-
egyetem legújabb kori történelem-
mel foglalkozó
adjunktusa.

CUKKOLTA A HATÓSÁGOKAT

10 éve tört ki a tudományos, de a nyilvánosság előtt zajló vita
Eörsi László kutató Mítoszok helyett című könyve megjele-
nésekor, amelyben több fejezetet szentel a Mansfeld-legendá-
riumnak is. – Érthető, hogy hős lett a fiúból, hiszen a Ká-
dár-rendszer – a saját szem-
pontjából – botorságot csinált kivégzésével. Így nagyobb figyelmet követelt magának az ügy, a megtorlás főszereplőjé-
vé tették Mansfeld Pétert – ma-
gyarazza a könyvet jegyző tör-
ténész.

– A fiú korától függetlenül sem kapott volna többet két év-
nél az 56-os tevékenységéért. Viszont 58-as elfogása után nemcsak bátran viselke-
dett, de cukkolta is a ha-

Mítoszok és legendák

Jelenet Szilágyi Andor Mansfeld című filmjéből – Mansfeld szerepében Fancsikai Pétert (középen) láthatjuk Pindroch Csaba (balról a második) oldalán.

tóságokat. Végül azt torolták meg rajta, hogy nem akart megtörni. Pedig ha „átlagos” vádlotként viselkedett volna Mansfeld, néhány év börtön-
büntetéssel megúsza volna – vizsgálódott velünk a törté-
nész. – A rendszerváltásig csak kevesen tudhattak történe-
téről, de nem is volt ajánlatos róla beszélni. Tabutéma volt a Kádár-korszakban, csak a 89 utáni időszak formálható hős belőle – tekintettünk ki **Eörsi Lászlóval**.

BÁTRAK A PESTI SRÁCOK

Mégis az 56-os harcos fiatalok jelképévé vált Mansfeld. Ők azok a tizen-huszon éves, Pesti Srácoknak nevezett fiatalok voltak, akik odacsapódtak valamelyik felkelőközponthoz. Gyakran saját életük kockáztatásával tették harcképtelenné a szovjet tankokat Molotov-koktéllal, amelynek sokszor a harcokcsikban ülők is áldozatául estek.

– A Pesti Srácok nem kato-
nák voltak, de szembeszálltak az ellenséges, idegen hatalom-
mal, így a magyar forradalmat és szabadságot próbálták meg-

védeni. Hősök, akik még abban a helyzetben bátran cseleked-
tek – mondta Bencsik Péter.

HŐS VAGY MÁRTÍR?

A Mansfeld Pétert övező legen-
dárium alapjai történelmileg nem hitelesek, mert a forrada-
lom évében a fiú nem fogott fegyvert. A Pesti Srácok közül Mansfeldet a kora emelte ki, előbb 15 éves szabadsághar-
cosként, majd a forradalom még mindig gyerek továbbél-
tetőjeként. – Az biztos, hogy a

forradalom tiszta céljai előtt kötelezte el magát, és még a bí-
róság előtt is kitartott mellette – jegyezte meg Bencsik Péter. – De 25-30 éves felkelők is ál-
dozták életüket a forradalo-
mért, róluk se feledkezzünk meg – tette hozzá.

Mansfeld alakja mégis al-
kalmas arra, hogy legendákkal szőjük körbe. – Szimpatizálok a személyiségével, mert egy vagány srácnak gondolom. De 56-ban más hőseink voltak. Mansfeld későbbi perében

nem is hozták volna fel ellene vádpontként forradalmi tevé-
kenységét, ha ő maga nem dic-
sekedett volna Széna téri szol-
gálatával, és azzal, hogy Sza-
bó báccsival apa-fia viszonyban voltak. Tény, hogy Mansfeld a megtorlás mártírja volt, de a véletlen hozta úgy, hogy 18. születésnapja után pár nappal végezték ki. Viszont nem tar-
tom tudatos szabadságharcos-
nak – osztotta meg velünk né-
zeteit **Eörsi László**, akihez Ben-
csik Péter is csatlakozott.

emlékezet

A hősnő máig vita tárgya

Az 56-os fiatalok másik emblematikus figurája Tóth Ilona, aki körül ma még hevesebb viták dúlnak, mint Mansfelddel kapcsolatban. A törté-
nész egy része úgy gondolja, hogy tényleg megölte azt a rakodómunkást, akit ÁVO-s besúgónak vélt, ezért is végezték ki a forradalomban részt vevő medikát. Tettét a bíróság gyilkosságnak tekintette, ami legfeljebb ember-
ölés volt – ez jogi szempontból két különböző dolog. – Tóth Ilona sem har-
colt fegyveresen, de a forradalmi ifjúság példaképévé vált. Tragikus sorsát az okozta, hogy 56-ban ÁVO-s kémnek vélte Kollár Istvánt, bár máig vita tárgya, hogy tényleg az volt-e vagy egy egyszerű rakodómunkás – mondta Bencsik Péter. – Ha el is követte az emberölést, számos mentő körülmény szól mellette. Tóth Ilona már napok óta nem aludt, mert nappal orvostan-
hallgatóként a sebesülteket ápolta egy mellékkórházban, éjszaka pedig röplapokat írt, sokszorosított és terjesztett. Ezért koffeininjekciókkal tar-
totta ébren magát, a kialvatlanság és az élenkítő hatott a gondolkodására, ítélőképességére. Nem volt teljesen tisztában tettének súlyával, másrészt pedig a forradalmat akarta megvédeni, hiszen Kollár bármikor feladhatta volna az ellenállókat. A huszonegy éves lány végül döntött, és először benzint vagy hasonló anyagot akart társaival befecskendezni Kollár István nyaki érbe, hogy ezzel vessen véget a rakodómunkás életének. Amikor nem járt sikerrel, levegőt próbált a szívébe juttatni a tüvel, de ekkor a fec-
kendő összetört a kezében. Ezután egyik társa megpróbálta megfojtani a rakodómunkást – mesélte el a történet egyik változatát a szakember. – Vi-
szont van, aki szerint a nő késszúrása vetett véget Kollár életének. Megint mások azt mondják, talán így meg sem történt az egész.

SOFŐRBŐL LETT VEZETŐ SZABÓ BÁCSI

Az 1956-os forradalom napjaiban sok minden spontán alakult, Szabó János bácsi is így került az események forgatagába október 26-án. Éppen a Széna téren járt, amikor megkérték, segítsen a fegyvereket lepakolni egy teherautóról. Ekkor az egyik pesti srác megkérte, hogy „na, bátyám, ha már a kezében van, tartsa is meg, és maradjon köztünk azzal a nagy bajuszával, legalább megismerjük”. Szabó bácsi így is tett, és hallgatni kezdtek rá a fiatalok, atyafigurává vált a forradalom második legjelentősebb helyszínén, és az ellenállás teljes ideje alatt megmaradt főparancsnoknak. – Jó szándékú, kedves ember volt, aki a szabadságért fogott fegyvert, mert egyetértett a fiatalok céljaival. Részt vett a november 4-i harcokban is, és amikor látták a felkelők, hogy nem tudják tartani a várost, sebesül-
ként bujdokolt a felesége munkahelyén, egy bölcsődében. De feljelentették, így az első között volt, akiket a forradalomból gyorsított eljárással végeztek ki – tudunk meg többet a Széna tér hősről **Eörsi Lászlótól**.

SZABÓ JÁNOS
1897-1957
GÉPKOCSIVEZETŐ